

Kommentar til St.meld. nr. 44 (1975-76) "Tiltak mot forurensninger"

Av *Bernt Svihus*

Bernt Svihus er siv.ing. fra NTH, bygningsavd. 1947, og er teknisk rådmann i Stavanger.

*Foredrag på møte i
Norsk Forening for Vassdragspleie
og Vannhygiene 29. mars 1976.*

Dette innlegg vil ta for seg forurensningsproblemene sett fra kommunenes synspunkt. Det er i denne korte fremstilling forsøkt å finne fram til spørsmål som er og vil bli sentrale for kommunene.

Det skal ikke her brukes spalteplass på de deler av saken hvor det hersker full enighet, og det er vel i virkeligheten det meste og det vesentligste. Hovedvekten vil her bli lagt på forhold hvor det er til dels betydelig uenighet mellom de sentrale forurensningsmyndigheter (staten) og de lokale, utøvende og økonomisk ansvarlige (kommunene). Der er ingen uenighet om at vi er kommet sent i gang med tiltak mot forurensning her i landet, og at det er nødvendig med et for så vidt typisk norsk skippertak, men det er noen uenighet om vi med det opplegg som foreligger, vil komme til å bruke kreftene på den beste måte.

For å si det med en dikter som kom fra mine kanter av landet: «Det er ikke tvil om at vi kommer sent, men spørsmålet er om vi kom-

mer godt.» Eller for å si det mer presis, om vi kommer godt nok, om vi bruker de ressurser som står til disposisjon på den beste måte.

Kloakkering og renovasjon har vært og vil fortsette å være i stor grad kommunale problemer. Når disse områder opp til i dag i høy grad har vært forsømt, må kommunene ta sin store del av ansvaret for dette, det har ikke vært populære budsjettposter. Problemene ble tidligere stort sett tidd i hjel. I en del år nå har man snakket om problemene ved alle anledninger unntatt ved budsjettbehandlingene, og i de siste år er problemene også blitt viet stor oppmerksomhet i budsjettsammenheng.

Problemene må imidlertid også klarlegges teknisk, og her ligger man også etter. Kommunenes tekniske etater er underbemannet og lite i stand til å løse de problemer som man må ønske å løse i en fart. Manglende aktivitet på disse områder tidligere, gjør også at man har så vel i de offentlige som privat begrenset tilgang på ekspertise til å løse problemene og legge opp planer i det tempo som ønskes.

Forskning er satt i gang for fullt for å finne de beste løsningene, men

man får en viss følelse av at de praktiske resultatene vil komme for sent til å kunne nyttiggjøres i det grunnleggende arbeid som nå skal settes i gang.

På toppen av det hele er eksperdene så langt fra enige på alle punkter, slik at situasjonen for kommunene, som til syvende og sist skal iverksette konkrete planer, er ikke helt enkle.

Med hensyn til kloakk må det være et ufravikelig krav at det kloakkvann som slippes inn på den kommunale kloakk, må oppfylle visse minstekrav. Spesiell forurensning fra industri må fjernes ved egne renseanlegg ved kilden (forbrukeren), og kloakk fra vanlig husholdning må ikke tilføres stoffer som siden ikke kan fjernes ved vanlige rensetiltak. Da må man heller legge restriksjoner på slike stoffer eller forby bruken.

Det er for tiden stor uenighet og usikkerhet om hvorledes man skal behandle overflatevann. Undersøkelser bekrefter det mange kommunalteknikere lenge har hevdet, nemlig at overflatevannet også er betydelig forurenset. Riktignok er denne forurensning liten regnet over året i forhold til kloakkforurensningen for øvrig, men det er allikevel et stort spørsmål om ikke det totale resultat i mange tilfeller ville bli både bedre og billigere dersom alt tørrvannsavløp gikk sammen med spillvannet til eventuelt renseanlegg og dypvannsutslipp, mens man i regnværperioder tok hånd om overvannet ved en kombinasjon av utjevningssjøer og overløp utenom renseanlegg og dypvannsutslipp.

La meg da tilføye at jeg er enig i at man for å ha størst mulig valgfrihet i fremtiden, bør nytte to-ledningssystem ved nye anlegg og ved utskifting av gamle anlegg hvor utskifting av andre grunner er nødvendig, men jeg rygger tilbake for en stortilt utskifting av anlegg som ellers er tilfredsstillende, men som kun har én kloakkledning. Dette er i bymessige strøk en ubehagelig og kostbar operasjon som bør utstå inntil det er helt uomtvistelig at den er nødvendig og hensiktsmessig.

Et annet punkt hvor det er stor uenighet også blant ekspertene er hvor stor grad av rensing som er nødvendig ved dypvannsutslipp i åpne sjøområder og fjorder.

Fiskerimyndighetene krever, hvor det er fiskeri-interesser — og det er vel omtrent hele vår kyst, minimum slam-avskilling og fjerning av næringssalter (mekanisk og kjemisk rensing). Så vidt jeg forstår er dette ut fra det syn at da er man helt sikker på ikke å få noen uheldig kort- eller langtidsvirkning på livet i havet.

Fra kommunalteknikerens side har man gått så langt i motsatt retning at man hevder at det i åpne sjøområder, og det vil si mesteparten av vår kyst utenom en del trange fjordsystemer, vil det være helt ubetenkelig å nøye seg kun med dypvannsutslipp på egnet sted, dvs. heller ikke mekanisk rensing.

Personlig tror jeg det vil være riktig å legge opp til minimum mekanisk rensing også ved slike dypvannsutslipp. Imidlertid har det ingen hensikt å anlegge mekanisk rensing før man har sørget for et egnet sted å plassere slammet.

Slammet må ikke plasseres slik at det gjør større skade enn om det hadde fortsatt ut i sjøen, og det har heller ingen hensikt å benytte den metode som jeg vet nyttes en del, nemlig å tømme slammet ut i kloakken et egnet sted.

Opplegget må etter min oppfatning være å sørge for riktig opplegg fram til dypvannsutslipp, men da slik planlagt at rensing og da i første rekke mekanisk rensing kan passes inn siden. Samtidig må det arbeides for en løsning på slamdeponeringen, og når dette er klart, anlegges slamutskillingsanlegg (mekanisk rensing).

Kjemisk rensing ved utslipp på dypet i åpne sjøområder med gode strømningsforhold synes selv på lang sikt lite aktuelt. Undersøkelser viser nemlig at de næringssalter som tilføres sjøen fra kloakk, i slike tilfeller vil være små og uten nevneverdig betydning i forhold til de mengde slike næringssalter som tilføres fra havet selv.

Det kan således ikke være riktig å satse ressurser i dag på kjemisk rensing for slike avløp til sjø på en tvilsom formodning om at man ellers kan få ukjente langtidsvirkninger. Man bør imidlertid så vidt mulig planlegge slik at kjemiske renseanlegg eller tilsvarende kan anlegges senere dersom utviklingen eller forskning skulle vise at dette er nødvendig.

En ting til slutt om kloakksanering og finansiereing. Det er selvsagt ønskelig sett fra kommunenes synspunkt at staten dekker størst mulig del av finansiering ved tilskudd. Imidlertid er det urealistisk å tro annet enn at den alt overveidende del

av utgiftene må dekket av kommunene og i neste omgang av brukerne. Tilskott fra staten vil neppe komme inn med noen tyngde, unntatt i spesielt kritiske tilfeller hvor det ellers ville bli uforholdsmessig tyngende for kommunen/brukerne.

I og for seg er det ikke noe å si på dette hovedprinsipp, nemlig at de som forurensere skal dekke utgiftene med nødvendige rensetiltak. Men det er grunn til på ny å peke på det lite rimelige i at staten skal kreve inn moms/investeringsavgift på kloakkavgifter. Det kan selvsagt hevdes at dette kan kompenseres ved de tilskudd staten skal gi til kloakkanlegg, men hvorfor ikke heller nytte nettotall?

Enda vanskeligere blir situasjonen ved at eiendomsskatt, som jo i stor grad skal gå til samme formål som kloakkavgift, ikke er belagt med moms. Man inviterer nå kommunen til å innføre kloakkavgift samtidig som det i så fall forutsettes en viss reduksjon i eiendomsskatten, en finansoperasjon som ikke er lett å svelge i kommunenes budsjettdebatt.

Den annen oppgave jeg vil nevne noen ord om, er renovasjon/avfallsbehandling.

I teorien kan en vel raskt slutte seg til Malaska-planen som forutsetter gjenbruk og naturlig resirkulasjon så lenge dette er mulig, og ellers innskyting av kunstige prosesser der hvor dette er nødvendig for å bringe tingene tilbake til sin naturlige tilstand. I praksis er dette neppe teknisk og i hvert fall ikke økonomisk gjennomførbart på det nåværende tidspunkt, men det er allikevel bra å ha det ideelle siktemål foran seg.

I praksis er situasjonen foreløpig den at man strever med å få etablert et så noenlunde effektivt gjenbruk av papir, og har knapt nok tenkt seg muligheten av gjenbruk av de øvrige råmaterialer i avfallet.

Papirinnsamling hemmes av at selv denne gjenbruk er vanskelig å få økonomisk lønnsom, og på toppen av det hele er det for tiden overskudd på de fleste typer brukt papir.

Etter min oppfatning bør kommunene medvirke aktivt til fornuftig gjenbruk av avfall, men det kan ikke være kommunenes oppgave å utvikle de muligheter som måtte finnes til fornuftig gjenbruk og heller ikke å subsidiere i den utstrekning slik gjenbruk i seg selv ikke er lønnsom. Dette må være statens og industriens oppgave.

Kommunenes oppgave er å sørge for en hygienisk og miljømessig forsvarlig behandling av i første rekke husholdningsavfallet. I og for seg er denne oppgave mer enn vanskelig nok, og man har hittil ikke kommet til klarhet en gang når det gjelder valg av system. Etter min vurdering er et moderne forbrenningsanlegg med de mest effektive røk- og støvfiltre det hygienisk sett beste søppeldestruksjonssystem. Alternativet er en eller annen form for komposteringsanlegg. Dette krever store, egne arealer med god avstand til bebyggelse, men er ellers billigere både i anlegg og drift. Med den motstand det for tiden er mot forbrenningsanlegg, er det sannsynlig at løsningen i de fleste tilfeller vil bli komposteringsanlegg, og det har for så vidt jeg ikke noe imot, idet det som nevnt vil gi en relativt billig løsning, selv om der må satses betydelig mer

enn hva man hittil har gjort for å opprettholde tilfredsstillende forhold ved fyllplassen under utfyllingen. Dette gjelder såvel drenering, komprimering og tildekking.

Det problem man i hovedsak står igjen med ved valg av kompostering og fyllplass, er å finne et egnet sted som påfører omgivelsene et minimum av ulemper i form av lukt, støy og forurenset overflate/drensvann. I de større byer og tettsteder vil dette ofte ikke være mulig innenfor egen kommune. Også av den grunn er det i høyeste grad aktuelt med interkommunale løsninger når det gjelder behandling av søppel, og dette vil kreve de statlige myndigheters medvirkning, idet man neppe i full målstock kan regne med å komme fram til minnelige ordninger med grunneierne og berørte kommuner.

Et lite generelt hjertsukk til slutt. Departementet, ikke minst Miljødepartementet, har i de senere år tatt opp en rekke saker med sikte på skjerpede krav og bedre ordninger på forskjellige områder så som planlegging, vannforsyning, kloakkering, renovasjon m.v. Dette har i høy grad vært berettiget og påkrevet, men det hadde vært sterkt ønskelig at departementet i større grad enn det som har vært tilfellet, hadde innledet samarbeidet med de instanser som er ansvarlig for disse saker, i siste instans nemlig kommunene, slik at ikke kommunene stadig vekk fikk en følelse av å få nye bestemmelser tredd ned over seg. Kommunene er meget positive i alle disse saker, og det er min oppfatning at man ville komme raskere og bedre fram med samarbeidslinjen i motsetning til påbudslinjen.